

บทคัดย่อ

เจิ้งเหอและข้าปออง การเชื่อมโยงความหมายของ ตำนานเข้ากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลวงพ่อโตวัดพัญเชิง

นามหลวงพ่อโตข้าปออง วัดพัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีหลายคนเรียกขานแตกต่างกันออกไป บ้างเรียกหลวงพ่อโตตามพุทธลักษณะที่มีขนาดใหญ่โต บ้างเรียกหลวงพ่อข้าปอองตามความเชื่อของคนบางกลุ่มที่มองว่าพระพุทธรูปองค์ดังกล่าวมีเรื่องราวสัมพันธ์กับ “เจิ้งเหอ” ชั้นที่ผู้เป็นแม่ทัพเดินเรือที่เกรียงไกรแห่งแผ่นดินมังกรเมื่อหลายศตวรรษ หรือไม่ก็เรียกรวมทั้งสองชื่อเข้าไว้ด้วยกันเป็นหลวงพ่อโตข้าปอองดังที่กล่าวมา

สิ่งที่น่าสนใจคือ ทำไมตำนานเรื่องราวชีวิตของชาวต่างชาติคนหนึ่งถึงมีความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนา และผนวกกลายเป็นสิ่งเดียวกัน จนมีผู้คนให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก

ดังนั้นสาระสำคัญของบทความเรื่องนี้จึงเป็นการค้นหาคำตอบของขบวนการเชื่อมโยงความหมายของตำนานชีวิตและสิ่งศักดิ์ที่เข้ากันอย่างลงตัวได้อย่างไร

Abstract

Zheng He and Sam Po Kong : Meaning Connection and Myth Invention

Sam Po Kong (Wat Phanancheng, Ayuthaya) is known by different names; Luang Phor To (Big Buddha), Sam Po Kong (from the beliefs related to Zheng He's story – the Chinese eunuch and admiral of the Western seas) and sometimes these names are merged to form Lung Phor To–Sam Po Kong.

It is interesting to consider why foreign myths are related with Buddhist stories and beliefs, although ultimately, of course, they amalgamate into the same respect and worship.

To conclude, the main purpose of this article is to find the link between the process of meaning connection and the formation of myths.

เจิ้งเหอและข้าปออง การเชื่อมโยงความหมายของ ตำนานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หลวงพ่อดำวัดพญูเชิง

เอกรินทร์ พึ่งประชา*

บทนำ : นาวาชีวิตของเจิ้งเหอ

เจิ้งเหอเป็นบุคคลผู้ได้รับการกล่าวขานเป็นตำนานชีวิตที่พลิกผันมากที่สุดอีกคนหนึ่ง จากเด็กชายในครอบครัวมุสลิมที่ต้องเปลี่ยนชีวิตมาเป็นชนชั้นในราชสำนักจีน คอยติดตามรับใช้และร่วมเดินทางไปกับกองทัพแห่งราชวงศ์หมิงนานกว่าสองทศวรรษ กระทั่งได้รับมอบหมายให้เป็นแม่ทัพบัญชาการกองเรือรบนับร้อยลำออกเดินทางท่องสมุทรถึง 7 ครั้ง ไปยังภูมิภาคต่างๆ เกือบค่อนโลก และใช้ชีวิตอยู่บนมหาสมุทรและดินแดนต่างถิ่นเป็นระยะเวลาถึง 22 ปี ถือเป็นสร้างประวัติศาสตร์การเดินทางเรือครั้งยิ่งใหญ่ให้กับทั้งชาวจีนและชาวโลก

เริ่มต้นชีวิตชนชั้น

ตำนานและเรื่องราวของเจิ้งเหอ (เฉลิม ยงบุญเกิด 2518, ปรีวัณน์ จันทร 2547) กล่าวไว้ว่า เจิ้งเหอมีพื้นเพครอบครัวเป็นชาวมุสลิม เกิดที่ตำบลคุนหยาง มณฑลยูนนาน ทางตอนใต้ของประเทศจีน ในปีที่ 4 แห่งราชวงศ์หมิง สมัยจักรพรรดิหงหวู่ พ.ศ. 1914 เดิมชื่อหมาเหอ มีชื่อรองว่า ซันเป่า² เมื่ออายุได้ 10 ปี ต้องตกเป็นเชลยศึกเพราะกองทัพแห่งราชวงศ์หมิงนำกองทัพมากกว่าดล้ากองทัพของมองโกลที่ยังปกครองมณฑลยูนนาน กระทั่งปี พ.ศ. 1926 หมาเหอได้ถูกจับตอนเป็นชนชั้นที่ และเข้ารับใช้ในราชสำนักของเจ้าชายจูตี้ พระราชโอรสองค์ที่ 4 ของจักรพรรดิหงหวู่ ผู้ครองเมืองเป่ย์ผิง³ ทางตอนเหนือจีน

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

¹มาจากภาษาอาหรับว่า Muhammad

²ภาษาอาหรับคือ Abdul Subbar

³คือเมืองเป่ย์จิงและปักกิ่งในเวลาต่อมา

มีเรื่องกล่าวกันว่า แม่หมาเหอจะถูกตอนเป็นขันที แต่กับมีร่างที่กำยำ มีแก้ม และหน้าผากสูง แต่มีจมูกค่อนข้างเล็ก มีดวงตาที่เปล่งประกาย มีพื้นที่ขาวสะอาด มีเสียงที่ดังกังวานดูจะมันไใหญ่ มีความรอบรู้ในเรื่องงานการศึกสงคราม เพราะอยู่ใกล้ชายแดนที่เมืองเป่ย์ผิงกับบองค์ชาย นอกจากนี้ยังได้ศึกษางานเขียนของขงจื้อ เมิ่งจื่อ ตำราพิชัยสงคราม ตลอดจนการบัญชีการรบ

จาก “หมาเหอ” สู่ “เจิ้งเหอ”

เมื่อหมาเหอมีอายุ 19 ปี ได้ร่วมออกรบกับเจ้าชายจูตี้ เพื่อหยุดยั้งกองทัพมองโกล ที่กำลังเคลื่อนพลลงทางตอนใต้ และได้รับชัยชนะอย่างงดงาม กระทั่งปี พ.ศ. 1941 จักรพรรดิหงหวู่เสด็จสวรรคต จูหยุนเหวิน-พระราชธิดา ขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิองค์ที่ 2 แห่งราชวงศ์หมิง ในรัชสมัยจักรพรรดิเจี้ยนเหวิน หลังจากนั้น 4 ปี หมาเหอในวัย 31 ปี ได้รับการแต่งตั้งเป็นหนึ่งในผู้บัญชาการรบของกองทัพเอี้ยนหวาง จวบจนปี พ.ศ. 1946 หมาเหอได้รับพระบรมราชโองการจากจักรพรรดิหย่งเล่อ ให้ความสำคัญการสร้างกองเรือมหาสมบัติหรือ “เป่า ฉวน” ต่อมาหมาเหอจึงเปลี่ยนเข้ามาเป็นพุทธมามกะ โดยรับศีลจากพระเต้าเอี้ยน ภิกษุผู้ลือนามในสมัยนั้น และคล้อยหลังเพียงปีเดียว หมาเหอได้รับพระราชทานแซ่ “เจิ้ง” และเลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นหัวหน้าขันที “เน่ยกวนเจี้ยน”

กล่าวกันว่า ในช่วงเวลาเกือบสามทศวรรษ คือระหว่างปีที่ 3 แห่งรัชสมัยจักรพรรดิหย่งเล่อ พ.ศ. 1948 ถึงปีที่ 8 แห่งรัชสมัยจักรพรรดิชว่นเต้อ พ.ศ. 1976 เจิ้งเหอได้ออกเดินเรือมากถึง 7 ครั้ง ไปเยือนประเทศต่างๆ ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ชมพูทวีป อาหรับ คาบสมุทอาระเบีย และแอฟริกา

ปัจฉิมแห่งชีวิตที่กลายเป็นปริศนา

มีหลักฐานบางกระแสระบุว่า เจิ้งเหอได้ถึงแก่อสัญกรรมอย่างสงบในปี พ.ศ. 1978 ด้วยวัย 64 ปี ที่นครนานกิง หลังกลับจากเดินเรือครั้งสุดท้ายได้เพียง 2 ปี แต่บางกระแสเชื่อว่า เจิ้งเหอล้มป่วยและถึงแก่อสัญกรรมในปี พ.ศ. 1976 บนกองเรือมหาสมบัติ ระหว่างเดินทางกลับจากนครนานกิง ที่นอกชายฝั่งเมืองท่าเซมาวัง เกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย

แม้ความตายของเจิ้งเหอยังคงเป็นปริศนา หากทว่า ก็พบสุสานของเขาตั้งอยู่ที่เชิงเขาหนิวโซ่วซาน อำเภอเจียงหนิง ห่างจากตัวนครนานกิงไปทางตอนใต้ราว 15

กิโลเมตร แต่เมื่อหลายสิบปีก่อนได้มีการขุดค้นหลุมศพแห่งนี้พบว่าภายในกลีบวางเปล้า
อย่างไรก็ตาม เหล่าลูกหลานของเจิ้งเหอยังคงปักเชื่อว่า เจิ้งเหอเสียชีวิตระหว่างการ
เดินทางที่เมืองคาลิฟอร์เนีย สิริรวมอายุ 62 ปี ร่างของเจิ้งเหอได้ถูกปลงศพลงสู่
ท้องมหาสมุทรตามวิถีของชาวเรือ และนำไปลอยผมและเสื่อผ้ากลับมา บ้างว่าร่างของ
เจิ้งเหอได้รับการกลบฝังไว้ที่เมืองคาลิฟอร์เนีย ตรงข้ามกัน บันทึกประวัติศาสตร์บางชิ้นกลับ
ระบุว่า เจิ้งเหอได้กลับมาพร้อมขบวนเรือ และเสียชีวิตที่นั่นจริงในอีกสองปีต่อมา

นอกจากนี้ เรื่องการเดินทางของเจิ้งเหอยังได้ทิ้งปริศนาที่ยังไม่อาจคลี่คลาย
เอาไว้มากมาย เช่นว่าเจิ้งเหอได้เดินทางถึงทวีปออสเตรเลียหรือไม่ ได้เป็นผู้ค้นพบ
ทวีปอเมริกาก่อนโคลัมบัสหรือเคยเดินทางรอบโลกมาแล้ว รวมทั้งเพราะเหตุใดข้อมูลการ
เดินทางของเจิ้งเหอจึงสูญหายไปจนหมดสิ้น และเหตุใดขบวนเรือขนาดมหึมาและการ
การค้าทางทะเลที่รุ่งเรืองขนาดนี้จึงจบสิ้นลงพร้อมกับการตายของเจิ้งเหอ เป็นต้น

ไม่ว่าคำตอบจะเป็นเช่นไร ความจริงก็คือนับแต่นั้นมา ประเทศจีนได้ดำเนิน
นโยบายปิดกั้นทางทะเล ตัดขาดจากโลกภายนอกต่อมาเป็นเวลากว่า 400 ปี นำมาซึ่ง
การถดถอยของวิทยาการความรู้และความยิ่งใหญ่เหนือนาน้ำที่เคยมียุค การเดินทาง
สมุทรยাত্রาของเจิ้งเหอจึงกลายเป็นเส้นแบ่งระหว่างยุคสมัยแห่งความรุ่งเรืองและ
ความเสื่อมในประวัติศาสตร์อารยธรรมของชาติจีน

การเมือง การทูต และการค้า

จุดหมายหลักของการเดินทาง

การเดินทางของเจิ้งเหอถือเป็นการกิจระดับชาติ ดังนั้น การที่ราชสำนักหมิง
ส่งเจิ้งเหอพร้อมกับขบวนเรือออกเดินทางไปในมหาสมุทรย่อมมีนัยสำคัญต่อชาติ ถึง
แม้ว่าสาเหตุที่แท้จริงอันเป็นที่มาของตำนานการเดินทางอันยาวนานของเจิ้งเหอยังคง
เป็นที่ถกเถียงกันอยู่ แต่ได้มีผู้เสนอแนวคิดหลักเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการเดินทางที่
น่าสนใจหลายประการ กล่าวคือ

การเดินทางดังกล่าวถือเป็นการคลี่คลายปัญหาในการสืบราชบัลลังก์ การค้นหา
ร่องรอยของอดีตจักรพรรดิหมิงผู้ยุติ ก็เพื่อสร้างความมั่นใจและมั่นคงแก่ราชบัลลังก์
ของจักรพรรดิหยงเล่อ นอกจากนี้ ยังเป็นประโยชน์ทางการเมือง เนื่องจากการ
เดินทางของเจิ้งเหอมีการกิจในการผลักดันให้เกิดความสงบมั่นคงในดินแดนรอบข้าง

ทางตอนใต้ ทั้งนี้ก็เพื่อผ่อนคลายนแรงกดดันจากภัยคุกคามทางภาคเหนือของพวกมองโกลให้กับราชสำนักจีน⁴

นอกจากนี้ ยังเป็นการประกาศความยิ่งใหญ่ของจีนไปยังเขตแคว้นต่างๆ สร้างกระแสภาพลักษณ์แห่งความเป็นมหาอำนาจที่เข้มแข็งให้กับจีน บุกเบิกกิจการค้าทางทะเล ที่ให้ผลกำไรอย่างงดงาม โดยสินค้าที่นำไปค้าขายแลกเปลี่ยน ได้แก่ แพรไหม ผ้าปักอันงดงาม เครื่องเคลือบกังไส ไบชา เครื่องทอง สัมฤทธิ์ และน้ำมันพืชสมุนไพรต่างๆ เป็นต้น

ในแง่มุมดังกล่าว การเดินทางท่องเที่ยวของแม่ทัพเจิ้งเหอจึงมีบทบาททั้งในแง่ทางการเมือง การทูต และการค้า เป็นใจหลักสำคัญ จนเป็นที่กล่าวขวัญกันว่า เจิ้งเหอเป็นแม่ทัพใหญ่ผู้ทรงพรสวรรค์ เจิ้งเหอพร้อมด้วยเรือกว่า 200 ลำ ลูกเรือไม่ต่ำกว่า 27,000 คน ได้ยাত্রารอบโลกถึง 7 ครั้ง ระหว่างปี พ.ศ. 1948-1978 ซึ่งอาจแบ่งช่วงการเดินทางของเจิ้งเหอเป็นสองส่วน โดยให้การเดินทางสามครั้งแรกของเจิ้งเหอเป็นระยะแรก และสี่ครั้งหลังเป็นระยะหลัง

ระยะแรก คือการเดินทางครั้งแรก (พ.ศ. 1948-1950) ครั้งที่สอง (พ.ศ. 1950-1952) และครั้งที่สาม (พ.ศ. 1952-1954)

ขอบเขตการเดินทางของเจิ้งเหอในระยะนี้อยู่ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้ มีจุดหมายเพื่อสร้างไมตรีอันดีและคลี่คลายปมปัญหาความขัดแย้ง⁵ ของดินแดนแถบนี้ เนื่องจากในเวลานั้นบรรยากาศความขัดแย้งในบริเวณดังกล่าวทวีความรุนแรงขึ้น (เสียหนลอ (กรุงศรีอยุธยาตอนต้น) มะละกา ลังกา) และในการมาเยือนครั้งที่สองของเจิ้งเหอ ยังมีส่วนในการปรับเปลี่ยนโฉมหน้าการเมืองภายในของกรุงศรีอยุธยาครั้งสำคัญอีกด้วย

เส้นทางการเดินเรือของเจิ้งเหอ ครั้งที่ 1-3 ได้แก่ เมืองหนันจิง-เมืองจัมปา (เวียดนาม) สยาม-มะละกา บอร์เนียว ชาว เกาะสุมาตรา ศรีลังกา สูปลายทางที่เมืองโคชิน คีลอน และคาลิกัต (เมืองท่าชายฝั่งตะวันตกของอินเดีย) เป็นต้น

⁴เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าว ดินแดนในเขตเอเชียอาคเนย์กำลังเกิดความตึงเครียดอันเนื่องมาจากการแย่งชิงอำนาจระหว่างกลุ่มชาว สยาม (อยุธยาและละโว้) และมะละกา

⁵แน่นอนว่าหากการเดินทางในดินแดนแถบนี้ยังไม่สะดวกปลอดภัยเพียงพอ การเดินทางคราวต่อไปที่มีระยะทางไกลยิ่งกว่าย่อมทำได้ยาก

ระยะหลังคือการเดินทางครั้งที่สี่ (พ.ศ. 1955-1956) ห้า (พ.ศ. 1959-1962) หก (พ.ศ. 1964-1968) และเจ็ด (พ.ศ. 1973-1976) มีการขยายขอบเขตการเดินทางออกไปถึงอ่าวเปอร์เซีย ทะเลแดง และชายฝั่งทะเลตะวันออกของทวีปแอฟริกา โดยมีเป้าหมายสำคัญนอกจากสร้างสันถวไมตรีทางการทูต ก็คือการแลกเปลี่ยนสินค้า

การเดินทางครั้งที่สี่นับเป็นการเดินทางครั้งสำคัญของเจิ้งเหอ เพราะนอกจากจะบุกเบิกเส้นทางการค้าใหม่ ขยายขอบเขตการเดินทางสู่คาบสมุทรอาระเบียและเมืองท่าชายฝั่งตะวันออกของทวีปแอฟริกาเป็นผลสำเร็จ เจิ้งเหอยังนำคณะทูตจากดินแดนอันไกลโพ้นจากหลายประเทศ ติดตามกลับมาเพื่อเยี่ยมเยียนจีนเป็นครั้งแรก และหนึ่งในของขวัญที่พวกเขานำมาถวายให้กับจักรพรรดิจีนก็คือ "กิเลน" (ยีราฟ) ถือเป็นสัตว์มงคลในเทพตำนานของจีน ดังนั้น จึงมีผลตอบรับจากราชสำนักในเวลานั้นไม่น้อย

ปี พ.ศ. 1968 จักรพรรดิหิงเจิงจูสิ้นพระชนม์ จักรพรรดิองค์หิงเหินจงขึ้นครองราชย์ ราชสำนักมีความเห็นแตกแยกเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายหนึ่งให้การสนับสนุนการเดินทางของเจิ้งเหอ ขณะที่ฝ่ายขุนนางนำโดยเซี่ยหยวนจี เห็นว่าการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าจากต่างประเทศ เป็นสิ่งฟุ่มเฟือยและไร้ประโยชน์ ปรากฏว่าจักรพรรดิองค์ใหม่ให้การสนับสนุนฝ่ายเซี่ยหยวนจี จึงสั่งระงับการเดินทางของขบวนเรือ รวมทั้งการเตรียมการทั้งหมด ขณะที่เจิ้งเหอได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษาเมืองหนันจิง แต่หิงเหินจงครองราชย์ได้ไม่ถึงปีก็ทรงพระประชวรและสิ้นพระชนม์ องค์ชายจูจวนจีได้สืบราชบัลลังก์ต่อมาเป็นหิงเซวียน

ปลายรัชสมัยหิงเจิงจูทรงย้ายเมืองหลวงไปยังปักกิ่ง แต่หลังจากนั้นไม่นานพระราชวังต้องห้ามก็เกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ กล่าวกันว่า เหตุการณ์ครั้งนี้มีส่วนทำให้การเดินทางครั้งที่หกของเจิ้งเหอต้องล้มเลิกแต่กลางครั้น ทั้งยังส่งผลให้เกิดข้อถกเถียงภายในราชสำนักต่อการนำกองเรือสู่ท้องทะเลอีกครั้งหนึ่ง เพราะมีการสันนิษฐานว่า ข้อมูลการเดินทางเรือและบันทึกการเดินทางส่วนใหญ่ของเจิ้งเหอ ได้ถูกทำลายลงในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อไม่ให้มีการรื้อฟื้นการเดินทางขึ้นอีก เป็นเหตุให้หลักฐานและข้อมูลที่ได้จากการเดินทางทั้งหมดสูญหายไป

บางกระแสก็ว่า หลักฐานการเดินทางของเจิ้งเหอได้ถูกปกปิดไว้โดยเซี่ยหยวนจี และถูกทำลายระหว่างการชำระประวัติศาสตร์ราชวงศ์หิง ในรัชสมัย

จักรพรรดิเฉียนหลงแห่งราชวงศ์ชิง ซึ่งในกระบวนการดังกล่าว เอกสารที่ไม่สำคัญจะถูกทำลายทิ้งภายหลัง เนื่องจากบรรณาการจากประเทศต่างๆ ลดน้อยลงไปมาก ประกอบกับเซี่ยหยวนจีฝ่ายค้ำคนสำคัญล้มป่วยเสียชีวิตลง หมิงเซวียนจงจึงทรงอนุญาตให้เจ็ทเหอและหวังจิงหง ออกนำขบวนเรือเดินทางไกลอีกครั้งในปี พ.ศ. 1973 ซึ่งเป็นการเดินทางครั้งสุดท้ายของเจ็ทเหอและกองเรืออันยิ่งใหญ่ ก่อนการเดินทางครั้งสุดท้ายนี้ ขบวนเรือของเจ็ทเหอได้แวะพักที่เมืองฝูเจี้ยน ทำพิธีจัดตั้งป้ายศิลาจารึกเพื่อบูชาเจ้าแม่เทียนเพย (เจ้าแม่ทับทิม) อันเป็นที่เคารพบูชาของชาวเรือทั้งหลาย โดยป้ายศิลาจารึกดังกล่าว ได้จารึกเรื่องราวการเดินทางก่อนหน้านั้นเอาไว้ และได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานชิ้นสำคัญในการเดินทางของเจ็ทเหอที่หลงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน

ส่วนเส้นทางการเดินเรือของเจ็ทเหอ ครั้งที่ 4-7 ได้แก่เมืองหนันจิง ฝูเจี้ยน เมืองจัมปา สยาม มะละกา บอร์เนียว ซวา เกาะสุมาตรา หมู่เกาะมัลดีฟส์ เข้าสู่คาบสมุทรอาระเบีย สู่มืองท่าฮอร์มุซอะเดน (เยเมน) เข้าสู่ทะเลแดงเมดินา เมกกะ เลียบเมืองชายฝั่งตะวันออกของทวีปแอฟริกา ได้แก่ มากาดีชู บราวา มาลินดี (เคนยา) หมู่เกาะลามู หมู่เกาะมาดากัสการ์ เป็นต้น

เรื่องเล่าของเจ็ทเหอกับกรุงศรีอยุธยา

ตามบันทึกของหมิงสี่ลู่ระบุว่า กองเรือมหาสมบัติของเจ็ทเหอเดินทางมาถึงกรุงศรีอยุธยาในการออกเรือเดินสมุทรครั้งที่ 2 ในช่วงปี พ.ศ. 1950-1952 ซึ่งมีการวิเคราะห์กันในหมู่นักประวัติศาสตร์ในเวลาต่อมาว่า การเดินเรือของกองเรือเจ็ทเหอครั้งนั้นน่าจะมีส่วนกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของราชอาณาจักรสยามไม่มากก็น้อย เนื่องจากเป็นปีที่พระนครอินทร์แห่งรัฐสุพรรณภูมิ ผู้ซึ่งมีความคุ้นเคยกับราชสำนักจีน และเป็นผู้เคยเสด็จไปเป็นทูตถวายเครื่องราชบรรณาการยังราชสำนักจีนด้วยพระองค์เองถึง 3 ครั้ง พร้อมกับได้นำช่างจีนมาทำเครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบที่เตาแม่ข่ายน้อย เมืองสิงห์บุรี และเตาทุเรียง เมืองสุโขทัย ได้ขึ้นแสวงราชสมบัติกรุงศรีอยุธยา โดยขุนนางทั้งหลายต่างเป็นใจ ถอดสมเด็จพระรามาธิบดีราชธานีราชแห่งรัฐอุ๋ทองไปไว้ที่เมืองปทาลูจาม และเชิญพระนครอินทร์ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ 1

นอกจากนั้น หมิงสู้อยู่ยังบันทึกรีกว่า กองเรือของเจิ้งเหอได้เดินเรือเข้ามากรุงศรีอยุธยาอีกประมาณสองครั้ง คือในครั้งที่ 3 และ 7 ภารกิจสำคัญประการหนึ่งที่นอกเหนือจากการค้าขายแล้ว เจิ้งเหอได้รับพระบรมราชโองการจากจักรพรรดิฉินให้เข้ามาห้ามปราบกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยามิให้ไปคุกคามต่อรัฐมะละกาตามคำร้องขอของสุลต่านแห่งมะละกา ดังนั้น จีนจึงต้องทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นทูตเพื่อมาสร้างความสันติสุขให้เกิดแก่บรรดารัฐบรรณาการทั้งหลาย

จากเรื่องเล่าในเชิงวิเคราะห์ของนักประวัติศาสตร์ดังกล่าวทำให้เห็นว่า ชีวิตของเจิ้งเหอมีความสัมพันธ์กับกรุงศรีอยุธยาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะกับวัดพนัญเชิงที่มีหลวงพ่อดุ พระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานเป็นองค์ประธานนั้นมีประวัติศาสตร์และตำนานเล่าถึงเจิ้งเหออยู่หลายเรื่องราว ซึ่งจะกล่าวเป็นลำดับต่อไป

วัดพนัญเชิง หลวงพ่อดุ และช้างปอกง

วัดพนัญเชิง (ประวัติวัดพนัญเชิง 2533, สุดารา สุฉายา 2538, เทพมนตรี ลิ้มพยอม 2540) เป็นวัดที่มีมาแต่โบราณก่อนการสร้างกรุงศรีอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าใครเป็นผู้สร้าง ตามหนังสือพงศาวดารเหนือกล่าวว่ามีพระเจ้าสายน้ำผึ้งเป็นผู้สร้างและพระราชทานนามว่า “วัดเจ้าพระนางเชิง”

ขณะที่พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐกล่าวว่า แรกสถาปนาพระพุทธรูปพนางเชิง พ.ศ.1867 ก่อนพระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงศรีอยุธยา 26 ปี เป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่หน้าตักกว้าง 14 เมตรเศษ สูง 19 เมตร เป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางสมาธิ ศิลปะอูทองแล้วเรียกชื่อวัดแห่งนี้ว่า “วัดพระพนางเชิง” บ้างหรือไม่ก็ “วัดพระเจ้าพนางเชิง” ก่อนเปลี่ยนเป็นวัดพนัญเชิงในสมัยหลัง

ส่วนจดหมายเหตุของแคมเฟอร์เขียนครั้งกรุงศรีอยุธยาว่าพระพุทธรูปองค์นี้เป็นของมอญ ขณะที่ในหนังสือภูมิสถานอยุธยาบอกว่า เป็นของพระเจ้าสามโปเตียนสันนิษฐานว่าน่าจะเพี้ยนมาจากภาษาจีนว่า “ช้างปอกง” แปลว่า “รัตนตรี” เพราะจากหลักฐานในประวัติศาสตร์ยังคงค้นไม่พบว่า กษัตริย์อโยธยาองค์ใดที่มีพระนามว่า “สามโปเตียน” ดังนั้น พระพุทธรูปองค์นี้ชาวจีนนับถือมากเรียกกันว่า “ช้างปอกง” คนไทยเรียกทั่วไปว่า “หลวงพ่อดุ” หรือหลวงพ่อดุพนัญเชิง

จวบจนสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงบูรณะวัดพนัญเชิงครั้งหนึ่ง และต่อมาพระเจ้าแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาอาจจะซ่อมแซมกันต่อมาอีกหลายพระองค์ ส่วนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมเด็จพระปฐมบรมราชจักรีวงศ์ได้ทรงปฏิสังขรณ์พระพุทธรูปและวัดนี้เช่นกัน และยังได้รับการบูรณะต่อมาหลายพระองค์ โดยเฉพาะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้บูรณะพระพุทธรูปใหม่ทั้งองค์ เมื่อปลาย พ.ศ. 2397 แล้วถวายพระนามพระพุทธรูปว่า “พระไตรรัตน์นายก” กระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ราวปี พ.ศ. 2444 เกิดเพลิงไหม้ผ้าห่มพระเจ้าพนัญเชิง จึงซ่อมแซมองค์พระพุทธรูปอีกครั้ง

ส่วนความศักดิ์สิทธิ์และปาฏิหาริย์ของหลวงพ่อดโตซึ่งเป็นเรื่องเล่าขานมาตั้งแต่สมัยก่อนเมื่ออยู่หลายล้านวน (มนตรี จอมพันธ์ 2537 : 123-124) เช่น ช่วงใกล้เสียกรุงศรีอยุธยาให้กับข้าศึกชาวพม่า หลวงพ่อดโตมีน้ำพระเนตรไหลออกมาสองข้าง เสมือนเป็นการบอกกล่าวล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น อีกทั้งยังแสดงในพระราชพงศาวดารกล่าวว่า เมื่อกรุงศรีอยุธยาจะเสียแก่พม่าครั้งที่สองนั้น พระพุทธรูปองค์นี้มีน้ำพระเนตรไหลออกมาทั้งสองข้าง เสมือนเป็นการบอกกล่าวล่วงหน้าถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น อีกทั้งยังแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์รอดพ้นจากการเผาทำลายข้าศึก

ในเวลาต่อมาช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 บริเวณวัดพนัญเชิงถูกเครื่องบินทิ้งระเบิดใกล้กับวิหารหลวงพ่อดโต นับได้จำนวน 20 ลูก แต่กลับไม่มีลูกใดระเบิดขึ้นเลยรวมทั้งเหตุการณ์เมื่อครั้งเกิดโรคระบาด เช่น อหิวาตกโรค ไข้ทรพิษ หรือยามที่มีคนในครอบครัวเกิดเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวบ้านมักพากันไปขอพระพุทธรูป ขี้รูป หรือดอกไม้บูชาหน้าองค์หลวงพ่อดโตไปตีหมกหรือไม่ก็อาบ ด้วยบารมีของหลวงพ่อดโต ได้บรรดาลให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ และอุบัติเหตุทุกร้อนต่างๆ

อภินิหารความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อดโต จึงเป็นที่เคารพสักการะของสาธุชนถ้วนหน้าทั้งองค์พระมหากษัตริย์และไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินมาตั้งแต่สมัยอยุธยา โดยเฉพาะปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ เช่น ชาวจีนจะเดินทางเข้ามานมัสการและชมความงามอย่างเนืองแน่น (นายอรบรู 2546 : 2-3) โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลตรุษจีน ชาวจีนยังนิยมเดินทางมากกราบไหว้อยู่เสมอ (ธวัชชัย อังค์วุฒิวาทย์ และ วิไลรัตน์ ยังรอด 2546 : 37) เพื่อขอพรด้วยเหตุผลแตกต่างกัน

กระบวนการสร้างและเชื่อมโยงความหมาย ของ “เจิ้งเหอ” “ซาปออง” และ “หลวงพ่อดโต”

มีการสันนิษฐาน (ปริวรรตน์ จันทร : 63-72) กันว่า “ซาปออง” หรือ “ซานเป่ากง” น่าจะเป็นชื่อรองที่บิดามารดาได้ตั้งไว้ให้แก่หมาเหอในชื่อ “ซานเป่า” หมายถึงบุตรคนที่สาม ผู้มีค่าดุจรัตนะหรือดวงแก้วแห่งบุพการี หรือเป็นฉายาของเจิ้งเหอเมื่อได้หันมานับถือศาสนาพุทธแล้ว เพราะ “ซานเป่า” ยังหมายถึง “ไตรรัตน์” หรือ “ดวงแก้วทั้งสาม” ซึ่งเปรียบดังพระรัตนตรัยนั่นเอง ดังนั้น เจิ้งเหอจึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เจิ้งซานเป่า”

ส่วนองค์หลวงพ่อดโตแห่งวัดพนัญเชิง ตามพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นก่อนสถาปนากรุงศรีอยุธยา 26 ปี (พ.ศ. 1867) จึงเป็นไปได้ว่าเมื่อเจิ้งเหอหรือซาปอองได้เดินทางมาเยือนกรุงศรีอยุธยา กองเรือของเจิ้งเหอส่วนหนึ่งยังคงจะมาจอดเรือเทียบท่าที่ใกล้กับวัดพนัญเชิง ซึ่งเป็นชุมทางค้าขายนานาชาติที่สำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาคในสมัยนั้น แล้วเจิ้งเหอก็ตัดสินมาสักการะหลวงพ่อดโตนี้ ทำให้ชาวจีนที่เลื่อมใสศรัทธาในตำนานวีรกรรมอันยิ่งใหญ่ของเจิ้งเหอ และมีจำนวนไม่น้อยที่เชื่อกันว่า ตนเองเป็นลูกหลานของซาปออง เพราะมีบรรพบุรุษซึ่งติดตามกองเรือของเจิ้งเหอได้มาขอพำนักอาศัยอยู่ในอยุธยา จึงเรียกหลวงพ่อดโตองค์นี้ตามชื่อของท่านว่า “หลวงพ่อดโตซาปออง” เพื่อเป็นตัวแทนของเจิ้งเหอก็เป็นไปได้ อีกทั้งคำว่า “ซาปอ” ยังสื่อความหมายที่สอดคล้องตามหลักพระรัตนตรัยทางพระพุทธศาสนาตามที่กล่าวมา

จึงเห็นได้ว่า มีความเชื่อมโยงความหมาย “ซาปออง” ชื่อชั้นที่ชาวจีนผู้เป็นแม่ทัพเดินเรือ นักการค้า นักผจญภัย และนักการทูตว่าเป็นทั้งวิญญูณของบรรพบุรุษของลูกหลานชาวจีนโพ้นทะเล และยังเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับเรื่องพระรัตนตรัยทางพุทธศาสนา ทำให้ชาวไทยและชาวจีนสามารถทราบไหวในสิ่งเดียวกันได้อย่างสนิทใจ

จวบจนในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงโปรดเกล้าพระราชทานนามหลวงพ่อดโตซาปอองที่วัดพนัญเชิงและวัดกัลยาณมิตรที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้จำลองไว้เป็นพระประธานในพระวิหาร^๑ ประดิษฐานอยุธยาแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นเดียวกับที่อยู่อยุธยา เพื่อให้ชาวไทยและชาว

^๑ส่วนที่วัดกัลยาณมิตรรวมหาวิหารเป็นพระพุทธรูปประทับนั่งปางมารวิชัยเช่นกัน มีขนาดหน้าตักกว้าง 11.75 เมตร สูง 15.44 เมตร

จีนได้สักการะ แล้วตั้งชื่อใหม่ว่า “พระพุทธรไตรรัตน์นายก” ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับชื่อเดิมในภาษาจีนซึ่งเป็นฉายาของเจิ้งเหอนั่นเอง

นอกจากนี้ ที่จังหวัดฉะเชิงเทรายังมีพระพุทธรูป “พระพุทธรไตรรัตน์นายก” หรือ “หลวงพ่อบ้างปองก” ที่วัดอุภยภาคิการาม สร้างขึ้นปี พ.ศ. 2449 โดยหลวงจูฮี้ (ผู้พ่อ) และหลวงจูแดง (ผู้ลูก) แห่งเมืองแปดริ้ว ผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสต่อหลวงพ่อดโตที่วัดพนัญเชิงมาก จึงช่วยกันสละทุนทรัพย์สร้างหลวงพ่อบ้างปองกขึ้นกราบไหว้บูชา และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงโปรดพระราชทานนามวัดให้ว่า “อุภยภาคิการาม” และองค์พระพุทธรูปว่า “พระพุทธรไตรรัตน์นายก” เหมือนที่อยู่อยุธยาและธนบุรี

นอกเหนือจากนี้คือ เจิ้งเหอไม่เพียงแต่ถูกผูกเรื่องราวให้สัมพันธ์กับพระพุทธรูปหลวงพ่อดโต หากแต่ยังปรากฏในประเทศต่างๆ ตามภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ให้ความเคารพสักการะข้าปองกรวกับเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ เช่น ศาลเจ้าข้าปองก ในเมืองมะละกา ประเทศมาเลเซีย ที่ตั้งอยู่เชิงภูเขาข้าปองก ถือเป็นสุสานของชาวจีนโพ้นทะเลที่ใหญ่ที่สุดในโลก และที่ข้างตัวศาลยังมีป้อมน้ำยังลือไปซึ่งมีตำนานที่มาเกี่ยวข้องกับการเดินเรือเจิ้งเหออย่างแยกไม่ออกและมีความสอดคล้องกับตำนานเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก⁷ ที่อยู่ข้างพระวิหารวัดพนัญเชิงเป็นอย่างมาก หรือศาลเจ้าข้าปองก ในเมืองเซมาริง ตอนกลางของเกาะชวา ประเทศอินโดนีเซีย ที่สร้างขึ้นอยู่หน้าถ้ำชานเปาเชื่อกันว่าเจิ้งเหอเคยมาเฝ้าพยาบาลหวังจิ้งหง-แม่ทัพเรือเอกของท่านที่นี่ เป็นต้น

ปรากฏการณ์การสร้างและเชื่อมโยงความหมายระหว่างตำนานชีวิตของแม่ทัพเดินเรือชาวจีนนามเจิ้งเหอกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูปหรือในฐานะเทพเจ้าศักดิ์สิทธิ์ ล้วนสะท้อนให้เห็นวิถีคิดของคนในสังคมที่มีต่อบุคคลหรือความเชื่อต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งในที่นี้ก็คือเรื่องราวของชีวิตเจิ้งเหอนั่นเอง

⁷ มีเรื่องเล่าว่าเกี่ยวกับศาลเจ้าสร้อยดอกหมากว่า พระเจ้ากรุงจีนมีบุตรบุญธรรมชื่อพระนางสร้อยดอกหมาก พระองค์โปรดเกล้าให้อภิเษกสมรสกับพระเจ้าสายน้ำผึ้งผู้ครองกรุงโยชยา หลังจากพิธีอภิเษก พระเจ้าสายน้ำผึ้งได้เสด็จกลับมาเตรียมต้อนรับพระนางที่พระนครก่อน และไม่ได้รับพระนางขึ้นจากเรือด้วยพระองค์เอง กลายเป็นเหตุให้พระนางไม่พอพระทัยไม่ยอมขึ้นจากเรือ ชุนนางต้องกลับไปทูลให้ทรงทราบ พระองค์จึงกลับมาเชิญพระนางด้วยตนเอง และสัพยอกว่าหากไม่ไปก็จงอยู่ที่นี้ต่อไป พระนางเสียพระทัยลั่นใจจนสิ้นพระชนม์ ณ ที่นั้น พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพระศพขึ้นมาพระราชทานเพลิงบนบก และสถาปนาบริเวณนั้นเป็นวัดพนัญเชิง เรื่องราวดังกล่าวถือเป็นตำนานที่สื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองจีนกับกรุงโยชยาได้เป็นอย่างดี (ธวัชชัย องค์กรวิภูเวทย์ และ วิไลรัตน์ ยังรอด : 37)

จริงอยู่ แม้นานาและเรื่องราวชีวิตของเจิ้งเหอจะปราศจากซึ่งอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ที่ต่างไปจากเรื่องราวของเทพเจ้าทั้งหลาย แต่เจิ้งเหอก็มีชีวิตที่โดดเด่นและเต็มไปด้วยจุดแปรผันเกินกว่าชีวิตคนสามัญ นับจากเด็กชายในชนบทที่ถูกเกณฑ์เป็นเชลย กระทั่งมาใช้ชีวิตเป็นขันทีในราชสำนักจีน หากทว่าในความเป็นขันทีของเจิ้งเหอก็หาไม่มีร่างกายที่บอบบางเฉกเช่นขันทีทั่วไป หากแต่มีร่างกายสมชายชาติตรีและสมศักดิ์ศรีกับที่ได้รับบทเป็นแม่ทัพในการเดินเรือสมุทรในเวลาต่อมา นอกจากนี้ ชีวิตของขันทีผู้นี้ยังมีจุดเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่ง นั่นก็คือ การเปลี่ยนจากการนับถือศาสนาจากอิสลามมาเป็นศาสนาพุทธ โดยผ่านการบวชเรียนจากนักบวชชื่อดัง เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลต่อการเชื่อมโยงเรื่องราวของเขาให้เข้ากับพุทธศาสนาที่จะกล่าวในลำดับต่อไป

จากตัวอย่างเรื่องราวชีวิตเพียงบางเสี้ยวของเจิ้งเหอจึงเป็นสิ่งที่ชี้ชัดว่า แม้เขาจะเป็นบุรุษธรรมดา หากทว่าก็มีบุคลิกลักษณะเฉพาะไม่เหมือนใคร ประกอบกับจุดเปลี่ยนผันในชีวิตช่วงต่างๆ ก็มีนัยยะสำคัญว่า เขาต้องเป็นผู้ที่เพียรพยายามและมีความอดทนเป็นที่ตั้ง เพราะไม่เช่นนั้นคงจะผ่านจุดวิกฤติแห่งชีวิตจนก้าวสู่ตำแหน่งแม่ทัพเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่ไม่ได้ ยิ่งเมื่อพิจารณาเข้ากับชีวิตในช่วงปลายของเจิ้งเหอที่เป็นปริศนาก็ยิ่งทำให้ชีวิตของแม่ทัพเดินสมุทรผู้นี้มีความน่าฉงนและน่าสนใจยิ่งขึ้น

จึงไม่ประหลาดใจเลย แม้เวลาจะผ่านไปหลายร้อยศตวรรษแต่ชีวิตของเจิ้งเหอก็ยังเป็นทีกล่าวขวัญถึงของต่อชาวจีน ชาวโลก รวมทั้งคนไทย เพราะต่างก็ให้การยกย่องทั้งในฐานะแม่ทัพเดินเรือผู้ยิ่งใหญ่ เป็นนักผจญภัยผู้กล้า เป็นนักการค้าตัววย และนักการทูตฝีมือฉมัง เป็นต้น

ยิ่งกว่านั้น เมื่อพิจารณาคุณสมบัติเรื่องชื่ออีกนามหนึ่งของเจิ้งเหอ ซึ่งก็คือ “*ซาปอกง*” จะพบว่ามีความหมายสอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเรื่อง “*พระรัตนตรัย*” ประกอบกับเจิ้งเหอได้เปลี่ยนมานับถือพุทธศาสนาตั้งที่กล่าวมา จึงทำให้มีการเชื่อมโยงเจิ้งเหอกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาอย่างพระพุทธรูปหลวงพ่อดโตวัดพนัญเชิงเข้าไว้โดยไม่ตะขิดตะขวงใจ

ดังนั้น หลวงพ่อดโตซาปอกงจึงมีฐานะเป็นทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางพุทธศาสนาและวิญญูณบรรพบุรุษของชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางเข้าสู่สยามประเทศเมื่อหลายร้อยปีก่อน ซึ่งปรากฏการณ์เชื่อมโยงความหมายเช่นนี้ก็มักเกิดขึ้นในดินแดนที่เจิ้งเหอเดินเรือ

ผ่าน ไม่ว่าจะเป็นที่มะละกาหรือชวา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แต่สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนรวมทั้งคนไทยแล้วกลับดูจะเชื่อว่าหลวงพ่อดำชาปอกงในความหมายที่ว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยบันดาลให้ทำมาค้าขึ้นมากกว่านิยามและความหมายอื่นๆ

สรุปได้ว่า หากเจิ้งเหอปราศจากด้วยคุณสมบัติดังกล่าว กระบวนการสร้างและเชื่อมโยงความหมายของเจิ้งเหอกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายคงเกิดขึ้นได้ยากเช่นกัน

บรรณานุกรม

- เฉลิม ยงบุญเกิด 2518 เจ็งเหอ. กรุงเทพฯ : มงคลการพิมพ์.
- เทพมนตรี ลิมปพยอม 2540 “มุมมองใหม่ในการกำหนดอายุสมัยหลวงพ่อดาวัด
พนัญเชิง,” ศิลปวัฒนธรรม 18, 3 (มกราคม) : 156-160.
- นายรอบรู้ 2546 “เยือนกรุงเก่า นมัสการหลวงพ่อดาวัดพนัญเชิง,” สารคดี 18, 215
(มกราคม) : 2-3.
- ธวัชชัย องค์กรวิเวทย์ และวิไลรัตน์ ย้งรอด 2546 คู่มือเรียนรู้ กรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ
: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- มนตรี จอมพันธ์ 2537 “หลวงพ่อดโต,” สยามอารยะ 1, 13 (มกราคม) : 123-124.
- ไมระบุญผู้แต่ง 2533 ประวัติวัดพนัญเชิง (หลวงพ่อดโต) จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
อยุธยา : พิมพ์ในงานอนุสรณ์งานพระทานเพลิงศพนายต้อ ส่งสวัสดิ์.
- ปรีวัฒน์ จันทร 2548 600 ปี สมุทราชดรา เจ็งเหอ แม่ทัพผู้กลายมาเป็นเทพเจ้า
“ข้าปกอง” อันศักดิ์สิทธิ์. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.